

Date: 5th June-2026

ISLOM DINIDA MA'NAVY QADRIYATLAR

Bazarova Irodaxon

Qo'qon Universiteti Andijon Filiali Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası, PhD

email:bazarovairoda8379@gmail.com

Andijon, O'zbekistan

Inomjonova Mushtariy

Qo'qon Universiteti Andijon filiali Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yo'nalishi

24-28-guruh talabasi

Annotasiya: Ushbu maqolada Islom dinida ma'naviy qadriyatlarning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Islom ta'limotida halollik, adolat, mehr-oqibat, sabr-toqat va insonparvarlik kabi fazilatlar inson kamolotining asosiy mezoni sifatida qaraladi. Maqolada ushbu qadriyatlarning shaxs tarbiyasi va jamiyat taraqqiyotidagi o'rni tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Islom dini, ma'naviyat, axloq, qadriyatlar, halollik, adolat, mehr-oqibat, insonparvarlik, tarbiya, jamiyat.

Islom dini dunyodagi eng yirik va keng tarqalgan dinlardan biri bo'lib, milliardlab insonlarning hayot tarzi, dunyoqarashi va ma'naviy kamolotiga ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Ushbu din nafaqat ibodat va diniy marosimlarni, balki insonning axloqiy fazilatlarini, jamiyatdagi o'rni va boshqa insonlar bilan munosabatlarini ham tartibga soladi. Islom ta'limotining asosiy manbalari bo'lgan Qur'oni karim va hadisi shariflarda insonni ezgulikka, halollikka, adolatga, mehr-oqibatga va sabr-toqatga undovchi ko'plab ko'rsatmalar mavjud. Ma'naviy qadriyatlar har qanday jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ular insonning axloqiy qiyofasini shakllantiradi, uning xulq-atvori va hayotiy tamoyillarini belgilaydi. Islom dinida ma'naviy qadriyatlar alohida o'rin egallab, insonning komillikka erishishi va jamiyatda o'z o'rnini topishiga xizmat qiladi. Halollik, adolat, vatanparvarlik, ota-onaga hurmat, qo'ni-qo'shnihilik munosabatlari, mehr-oqibat va insonparvarlik kabi fazilatlar Islom ta'limotining ajralmas qismi hisoblanadi. Bugungi kunda globalashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bir davrda yoshlarni yuksak ma'naviyat ruhida tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Bu borada Islom dinining ma'naviy merosi va undagi qadriyatlar tizimi muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega. Islom dini insonlarni tinchlik, hamjihatlik va o'zaro hurmat asosida yashashga chorlaydi hamda jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli Islom dinidagi ma'naviy qadriyatlarning mazmun-mohiyatini o'rganish, ularning shaxs kamoloti va jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini tahlil qilish bugungi kunning muhim masalalaridan biri hisoblanadi.

Islom dinida ma'naviy qadriyatlar insonning ichki dunyosi, axloqi va jamiyatdagi xulq-atvorini shakllantiruvchi asosiy tamoyillar sifatida qaraladi. Ushbu qadriyatlar Qur'oni karim oyatlari va Payg'ambar Muhammad (s.a.v.) hadislarida aniq ifodalangan bo'lib, insonni komillikka yetaklashga xizmat qiladi. Islom ta'limotida ma'naviyat faqat diniy ibodatlar bilan cheklanmay, balki kundalik hayotdagi munosabatlar, halol mehnat,

Date: 5th June-2026

adolatli bo'lish va boshqalarga yaxshilik qilish bilan ham bog'liqdir. Islomda eng asosiy ma'naviy qadriyatlardan biri bu halollik hisoblanadi. Halol mehnat qilish, halol rizq topish va haromdan saqlanish musulmon insonning asosiy burchlaridan biri sifatida ta'kidlanadi. Shuningdek, adolat ham Islom dinining muhim qadriyatlaridan biri bo'lib, u jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlaydi. Yana bir muhim qadriyat bu mehr-oqibat va insonparvarlikdir. Islom ta'limotida yetimlarga, kambag'allarga va muhtojlarga yordam berish katta savobli amal sifatida baholanadi. Bu esa jamiyatda o'zaro yordam va birdamlik muhitini shakllantiradi. Shuningdek, sabr-toqat, kamtarlik va ota-onaga hurmat kabi fazilatlar ham Islom dinida yuksak qadriyat sifatida qoraladi. Ushbu fazilatlar insonning shaxsiy kamolotiga va jamiyatda ijobiy munosabatlarning shakllanishiga xizmat qiladi. Islom dini insonni nafaqat o'z manfaatini, balki boshqalarning manfaatini ham hisobga olishga undaydi. Umuman olganda, Islom dinidagi ma'naviy qadriyatlar inson hayotining barcha jabhalarini qamrab olgan bo'lib, shaxsni axloqan pok, ma'naviy yetuk va jamiyatga foydali inson sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.[1]

Islom dinida axloqiy qadriyatlar jamiyatning barqarorligi va insonlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning sog'lom bo'lishida muhim rol o'ynaydi. Islom ta'limotida insonning xulq-atvori, muomalasi va boshqalarga bo'lgan munosabati uning ma'naviy darajasini belgilovchi asosiy mezonlardan biri hisoblanadi. Shu sababli axloqiy qadriyatlar musulmon jamiyatining ajralmas qismi sifatida qoraladi. Islomda rostgo'ylik va omonatga sodiqlik eng yuksak axloqiy fazilatlardan biri hisoblanadi. Insonning so'zida va ishida halol bo'lishi jamiyatda ishonch muhitini shakllantiradi. Shuningdek, yolg'onchilik, xiyonat va adolatsizlik kabi illatlar qattiq qoralangan bo'lib, ular jamiyatdagi tartib va tinchlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Islom dinida qo'ni-qo'shnichilik munosabatlari ham alohida ahamiyatga ega. Qo'shniga yaxshilik qilish, unga zarar yetkazmaslik va hurmat bilan munosabatda bo'lish musulmon axloqining muhim qoidalaridan biridir. Bu esa jamiyatda o'zaro hurmat va hamjihatlikni mustahkamlaydi. Shuningdek, Islom dinida kamtarlik, bag'rikenglik va kechirimlilik kabi fazilatlar ham yuksak qadrlanadi. Bu sifatlar insonlar o'rtasidagi ziddiyatlarni kamaytirib, ijtimoiy totuvlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Aksincha, takabburlik va kek saqlash kabi illatlar salbiy baholanadi.

Umuman olganda, Islom dinidagi axloqiy qadriyatlar jamiyatning ma'naviy asosini mustahkamlab, insonlar o'rtasida tinchlik, hamjihatlik va o'zaro hurmatni ta'minlashga xizmat qiladi.[2]

Islom dinida ma'naviy tarbiya yosh avlodni komil inson qilib shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Yoshlarning axloqiy va ma'naviy rivojlanishida oila, ta'lim muassasalari va jamiyat bilan bir qatorda diniy qadriyatlar ham katta rol o'ynaydi. Islom ta'limoti yoshlarni halollik, mehnatsevarlik, ota-onaga hurmat va jamiyatga foydali bo'lish kabi fazilatlar asosida tarbiyalaydi. Yoshlar hayotida to'g'ri yo'lni tanlashda ma'naviy qadriyatlarning o'рни juda muhimdir. Islom dini ularni yomon odatlardan, axloqsizlikdan va zararli xatti-harakatlardan saqlanishga chaqiradi. Shuningdek, ilm olishga bo'lgan rag'bat ham Islomda katta ahamiyatga ega bo'lib, "ilm izlash har bir musulmon uchun farz" degan g'oya yoshlarni bilimli va ma'rifatli bo'lishga undaydi. Bugungi globallashuv davrida turli salbiy ta'sirlar kuchayib borayotgan bir paytda, Islomning ma'naviy tarbiya

Date: 5th June-2026

haqidagi g'oyalari yoshlarni to'g'ri yo'naltirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bu esa jamiyatda sog'lom ma'naviy muhitni shakllantirishga yordam beradi. Umuman olganda, Islom dinidagi ma'naviy tarbiya yoshlarni axloqan yetuk, ma'naviy barkamol va jamiyatga foydali insonlar qilib voyaga yetkazishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Islom dinida ma'naviy qadriyatlar inson hayotining barcha jabhalarini qamrab olgan muhim tizim bo'lib, shaxsning axloqiy kamoloti va jamiyatning barqaror rivojlanishida asosiy o'rin tutadi. Maqolada ko'rib chiqilganidek, Islom ta'limotida halollik, adolat, mehr-oqibat, sabr-toqat, kamtarlik va insonparvarlik kabi fazilatlar yuksak qadriyat sifatida qaraladi hamda ular insonning komil shaxs bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, Islom dinida axloqiy qadriyatlar jamiyat hayotida tinchlik, o'zaro hurmat va hamjihatlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Rostgo'ylik, omonatga sodiqlik va qo'ni-qo'shnichilik munosabatlariga e'tibor berish jamiyatda ishonch muhitini mustahkamlasa, yomon xulq-atvor va axloqsizlikning oldini olishga yordam beradi.[3.4] Yosh avlod tarbiyasida Islom dinining ma'naviy qadriyatlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ular yoshlarni bilim olishga, yaxshi xulqli bo'lishga, ota-onaga hurmat bilan qarashga va jamiyatga foydali inson bo'lib yetishishga undaydi. Ayniqsa, globallashuv sharoitida ma'naviy bo'shliqning oldini olishda Islomiy qadriyatlarning tarbiyaviy roli yanada kuchayadi. Islom dinidagi ma'naviy qadriyatlarni chuqur o'rganish va hayotga tatbiq etish nafaqat shaxs kamoloti, balki butun jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu qadriyatlar insonlarni ezgulik sari yetaklab, tinch va barqaror jamiyat qurilishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mita. Islom ma'rifati asoslari. Toshkent, 2023.
2. Islom Karimov nomidagi Toshkent xalqaro islom akademiyasi. Islomshunoslik asoslari. Toshkent, 2022.
3. Qur'oni Karim va uning o'zbekcha izohli tarjimai. Toshkent, 2022.
4. Hadislar to'plami (Imom Buxoriy, Imom Termiziy rivoyatlari asosida). Toshkent, 2022.
5. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. "Ma'naviyat" va "Islom" bo'limlari. Toshkent, 2023.